

This question paper contains 4+2 printed pages]

Your Roll No. ....

1610

B.A. (Hons.)/III

D

SANSKRIT (Vaidika Vanmaya)

Paper V (Admissions of 2005 and before)

Time : 3 Hours

Maximum Marks : 75

(Write your Roll No. on the top immediately on receipt of this question paper.)

**टिप्पणी :—** अन्यथा आवश्यक न होने पर इस प्रश्न-पत्र का उत्तर संस्कृत या हिन्दी या अंग्रेजी किसी एक भाषा में दीजिए ।

**Note :—** Unless otherwise required in a question, answers should be written in Sanskrit or in Hindi or in English.

1. निम्नलिखित में से किन्हीं तीन मन्त्रों की व्याख्या कीजिए : 18

Explain any three of the following Mantras :

(अ) उप त्वाग्ने दिवेदिवे दोषावस्तर्धिया वयम् ।

नमो भरन्त एमसि ॥

P.T.O.

(आ) उषः प्रतीची भुवनानि विश्वोर्ध्वा तिष्ठस्यमृतस्य केतुः ।

समानमर्थं चरणीयमाना चक्रमिव नव्यस्या ववृत्स्व ॥

(इ) त्वं विष्णो सुमतिं विश्वजन्यामप्रयुतामेवयावो मतिं दाः ।

पर्चो यथा नः सुवितस्य भूरेश्वावतः पुरुश्चन्द्रस्य रायः ॥

(ई) येन कर्माण्यपसो मनीषिणो यज्ञे कृण्वन्ति विदथेषु धीराः ।

यदपूर्वं यक्षमन्तः प्रजानां तन्मे मनः शिवसङ्कल्पमस्तु ॥

(उ) विश्वम्भरा वसुधानी प्रतिष्ठा हिरण्यवक्षा जगतो निवेशनी ।

वैश्वानरं बिभ्रती भूमिरग्निमिन्द्रऋषभा द्रविणे नो दधातु ॥

2. निम्नलिखित मन्त्र की संस्कृत में व्याख्या कीजिए : 6

Explain the following Mantra in Sanskrit :

अक्षैर्मा दीव्यः कृषिमित् कृषस्व वित्ते रमस्व बहु मन्यमानः ।

तत्र गावः कितव तत्र जाया तन्मे विचष्टे सवितायमर्यः ॥

अथवा

(Or)

सहृदयं सामनस्यमविद्वेषं कृणोमि वः ।

अन्यो अन्यमभि हर्यत वत्सं जातमिवाध्या ॥

3. (अ) इन्द्र अथवा विष्णु देवता पर टिप्पणी लिखिये । 4

Write a note on Indra Or Visnu Devatā.

- (आ) अक्षसूक्त अथवा हिरण्यगर्भसूक्त पर एक लेख लिखिये । 5

Write an essay on Akṣa Sūkta Or Hiranyagarbhasūkta.

4. (अ) प्रश्न संख्या 1 में से किसी एक मन्त्र का पदपाठ कीजिये । 4

Render into Padapatha any *one* of the Mantras of Question No. 1.

- (आ) प्रश्न संख्या 1 में रेखाङ्कित किन्हीं तीन शब्दों पर व्याकरणात्मक टिप्पणी लिखिये । 3

Write grammatical notes on any *three* of the underlined words in Question No. 1.

- (इ) वैदिक क्त्वा अथवा वैदिक स्वर पर टिप्पणी लिखिये । 5

Write a note on Vedic Gerunds Or Vedic Accent.

5. प्रत्येक खण्ड से दो मन्त्र लेते हुए किन्हीं चार मन्त्रों की व्याख्या कीजिये :

24

Explain any *four* Mantras taking *two* from each Section :

### खण्ड-I

#### (Section-I)

(अ) श्रेयश्च प्रेयश्च मनुष्यमेत-

स्तौ सम्परीत्य विविनक्ति धीरः ।

श्रेयो हि धीरोऽभि प्रेयसो वृणीते

प्रेयो मन्दो योगक्षेमाद् वृणीते ॥

(आ) त्रिणाचिकेतस्त्रयमेतद्विदित्वा

य एवं विद्वान्शिचनुते नाचिकेतम् ।

स मृत्युपाशान् पुरतः प्रणोद्य

शोकातिगो मोदते स्वर्गलोके ॥

(इ) उत्तिष्ठत जाग्रत प्राप्य वरान्निबोधत ।

क्षुरस्य धारा निशिता दुरत्यया दुर्ग पथस्तत्कवयो वदान्त ॥

## खण्ड-II

## (Section-II)

(अ) भिद्यते हृदयग्रन्थिशिच्छद्यन्ते सर्वसंशयाः ।

क्षीयन्ते चास्य कर्माणि तस्मिन्दृष्टे परावरे ॥

(आ) द्वा सुपर्णा सयुजा सखाया

समानं वृक्षं परिषस्वजाते ।

तयोरन्यः पिप्पलं स्वाद्वन्त्य-

नश्नन्त्यो अभिचाकशीति ॥

(इ) नायमात्मा बलहीनेन लभ्यो

न च प्रमादात्तपसो वाप्यलिङ्गात् ।

एतैरुपायैर्यतते यस्यु विद्वां-

स्तस्यैष आत्मा विशते ब्रह्मधाम ॥

6. कठोपनिषद् के अनुसार आत्मा के स्वरूप का विवेचन कीजिए । 6

Discuss the concept of Ātman as depicted in Kathopaniṣad.

अथवा

(Or)

मुण्डकोपनिषद् के आधार पर परा विद्या एवं अपरा विद्या के स्वरूप का वर्णन कीजिए ।

Discuss the Para vidya and Apra vidya in the Mundakopanisad.